EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 2.10.2025
COM(2025) 587 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Meetme „Euroopa kultuuripealinn“ esimene vahehindamine (2020–2033)

{SWD(2025) 284 final}

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu juhtalgatus **„Euroopa kultuuripealinn“** käivitati 1985. aastal Kreeka kultuuriministri Melina Mercouri ettepanekul. Algatuse eesmärk oli toetada ja tähistada Euroopa rikkalikku kultuurilist mitmekesisust ning ühist pärandit, suurendades seeläbi kodanike ühisesse kultuuriruumi kuulumise tunnet ning tugevdades kultuurivaldkonna panust linnade pikaajalisse arengusse. Tuginedes kultuuriküsimuste eest vastutavate ministrite resolutsioonile, milles tunnistati linnade olulist rolli kultuuri kujundamisel ja levitamisel Euroopas, kandsid need liikmesriikide valitud linnad algselt Euroopa kultuurilinna tiitlit. Pärast otsuse nr 1419/1999/EÜ (mida muudeti 2005. aastal otsusega nr 649/2005/EÜ) vastu võtmist nimetati Euroopa kultuurilinnad ümber Euroopa kultuuripealinnadeks ning algatusest sai ühenduse meede. 2006. aastal vastu võetud otsusega (1622/2006/EÜ) täiendati Euroopa kultuuripealinnade valiku- ja järelevalveprotsessi. Praegu kehtiv õiguslik alus – Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 445/2014/EL – võeti vastu 2014. aastal ning see hõlmab ajavahemikku 2020–2033.

Käesolev on meetme „Euroopa kultuuripealinn“ esimene vahehindamine, see hõlmab ajavahemikku 2020–2033 ning vastab otsuse artikli 16 lõikes 2 sätestatud nõuetele. Selle raames hinnatakse meetme tulemusi viie hindamiskriteeriumi alusel, mis on sätestatud parema õigusloome suunistes ja vahendites (tulemuslikkus, tõhusus, asjakohasus, sidusus ja ELi lisaväärtus) ning kirjeldatakse sekkumise pikaajalist mõju, et mõista paremini Euroopa kultuuripealinnade algatuse võimalikku pärandit. Ühtlasi on eesmärk teha kindlaks head tavad ja õppetunnid tulevaste Euroopa kultuuripealinnade ning nende Euroopa linnade jaoks, kes soovivad oma kultuuristrateegiaid ja kultuurilisi võimalusi arendada. Hindamise käigus tehti kindlaks võimalikud muudatused, mida tuleks meetme puhul kaaluda pärast 2033. aastat.

Kuna perioodi 2020–2033 alguses mõjutas meetme rakendamist COVID-19, otsustati hõlmata rohkemaid Euroopa kultuuripealinnu, ka neid, mis valiti välja ja mille tegevust jälgiti varasema õigusakti alusel. Seda peeti vajalikuks, et saada parem ülevaade meetme pikaajalisest mõjust.

Meetme ülesehitus

Praeguse, aastaid 2020–2033 hõlmava õigusliku aluse kohaselt on igal aastal kahel liikmesriigil võimalus korraldada Euroopa kultuuripealinna üritusi vastavalt otsuses sätestatud kronoloogilisele järjekorrale. Lisaks võib aastatel 2022, 2024, 2028, 2030 ja 2033 tiitlit kanda ka mõni EFTA/EMP riigi, kandidaatriigi või potentsiaalse kandidaatriigi (ELi mittekuuluvas riigis) linn. Liikmesriigid korraldavad oma valikumenetlust riiklikul tasandil oma asjaomase asutuse vastutusel ja Euroopa Komisjoni toel. Euroopa Komisjon vastutab otseselt ELi mittekuuluvate riikide linnade vaheliste avalike konkursside korraldamise eest.

Konkursid algavad hiljemalt kuus aastat enne tiitliaastat, kui asjaomane liikmesriik (ELi mittekuuluvate riikide linnade vahelise konkursi puhul Euroopa Komisjon) avaldab konkursikutse. Konkursikutse sisaldab kuut kriteeriumi, nagu on määratletud õiguslikus aluses: pikaajalisele strateegiale kaasaaitamine, Euroopa mõõde, kultuuriline ja kunstiline sisu, teostamisvõime, kaasamine ja korraldus.

Seejärel korraldatakse valikumenetlus kahes etapis: eelvalik tehakse vähemalt viis aastat enne tiitliaastat (kandidaatlinnade hulgast valitakse välja esialgsesse nimekirja kantavad linnad), millele järgneb valiku tegemine üheksa kuud hiljem (valitakse välja üks linn). Eksperdirühm uurib kandideerimistaotlusi lähtudes meetme eesmärkidest ja kriteeriumidest.

Eksperdikomisjoni soovituse alusel nimetab asjaomane liikmesriik (kolmandate riikide puhul komisjon) ametlikult võitnud linna.

Kuni tiitliaastani tehakse järelevalvet linna tegevuse üle. Selle protsessi raames korraldab Euroopa Komisjon kolm kohtumist linna esindajate ja eksperdikomisjoni liikmete vahel, et vaadata üle arengud ning anda suuniseid. Eksperdikomisjoni poolt järelevalveprotsessi lõpus antava soovituse alusel otsustab komisjon, kas anda linnale tiitliaasta alguses Melina Mercouri nimeline rahaline auhind. Auhinda rahastatakse programmist „Loov Euroopa“.

Valiku- ja järelevalvemenetluste eest vastutav eksperdikomisjon koosneb kuni 12 liikmest: neist kümme nimetatakse ametisse ELi institutsioonide ja organite poolt rotatsiooni alusel kolmeks aastaks (kolm Euroopa Parlamendi, kolm Euroopa Liidu Nõukogu, kolm Euroopa Komisjoni ja üks Euroopa Regioonide Komitee poolt) ning kuni kaks liiget nimetab asjaomane liikmesriik.

Euroopa ekspertide eelvaliku teeb Euroopa Komisjon avaliku osalemiskutse kaudu. Ekspertide valimise kriteeriumid on loetletud õigusliku aluse artiklis 6.

Meedet haldab komisjon hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraat programmi „Loov Euroopa“ üksuse kaudu.

Võrreldes varasema otsusega, kaasnesid otsusega nr 445/2014/EL meetme „Euroopa kultuuripealinn“ jaoks järgmised muudatused:

- Euroopa kultuuripealinna tiitli saajad määrab asjaomane liikmesriik otse ning kaob vajadus kinnitada seda otsust ELi tasandil;
- meede on avatud kandidaatriikidele, potentsiaalsetele kandidaatriikidele ja EFTA/EMP riikidele;
- kehtestatud on konkreetsemad ja kindlamad valikukriteeriumid ning suuremat tähelepanu pööratakse meetme pikaajalisele mõjule ja Euroopa mõõtmele;
- õiguslikule alusele on lisatud valikuvõimalus seoses hindamiskomisjoni liikmete profiiliga;
- varasema kahe järelevalvekoosoleku asemel tuleb nüüd korraldada kolm koosolekut: esimene kolm aastat enne tiitliaastat ja kolmas paar kuud enne tiitliaastat;
- edaspidi vastutab järelhindamise eest mitte Euroopa Komisjon, vaid määratud linn;
- Melina Mercouri nimelise auhinna väljamaksmist on edasi lükatud ja see ei toimu mitte kaks kuud enne tiitliaasta algust vaid tiitliaasta alguses.

2. Meetme areng

Alates 1985. aastast on tiitlit kandnud 82 linna kõigis ELi liikmesriikides (sealhulgas Ühendkuningriigis kuni väljaastumislepingu jõustumiseni 2020. aastal) ja viis linna kolmandatest riikidest: Island (2000), Türgi (2010), Norra (2000, 2008, 2024), Serbia (2022) ja Põhja-Makedoonia (2028). Praeguse õigusliku aluse kohaselt on välja valitud 22 linna, millest 13 kandsid/kannavad tiitlit käesoleva teatise koostamise ajal ning 9 linna valiti välja ja valmistavad ette tiitliaastat.

Otsust nr 445/2014/EL muudeti 2017. aastal, et kaasata Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni riigid, mis on Euroopa Majanduspiirkonna lepingu lepinguosalised. Seda otsust muudeti uuesti 2020. aastal COVID-19 pandeemia tõttu. Muudatusega võimaldati 2020. aasta kultuuripealinnadel (Rijeka ja Galway) pikendada oma Euroopa kultuuripealinna aastat kuni 30. aprillini 2021. Lisaks lükati Euroopa kultuuripealinna aasta Timişoaras ja Elefsinas 2021. aastast edasi 2023. aastasse ning Novi Sadi tiitliaasta lükati edasi 2021. aastalt 2022. aastale.

Kuna Ukrainale anti 2022. ja Gruusiale 2023. aastal ELi kandidaatriigi staatus, vastavad mõlema riigi linnad konkursi tingimustele, lisaks osalevad mõlemad riigid ka programmis „Loov Euroopa“.

3. Hindamise tulemused: edusammud ja probleemid

Tulemuslikkus

Leiti, et meede „Euroopa kultuuripealinn“ on aidanud suurendada kultuuriürituste arvu ja laiendanud kultuurilisi võimalusi korraldajalinnades nii žanrite kui ka toimumispaikade osas. Euroopa kultuuripealinnade kohalike hindamiste kohaselt aastatel 2013–2022 **toimub Euroopa kultuuripealinnas aasta jooksul ligikaudu 1 000–1 200 kultuuriüritust.** Samuti mõjutas tiitel märkimisväärselt investeeringuid kultuuritegevusse ja -taristusse kõigis võõrustavates linnades, kusjuures võõrustavate linnade haldusasutuste kultuurivaldkonna eelarved olid tiitliaastal sageli ligikaudu viis korda suuremad. **Ametlike andmete kohaselt osales aastatel 2013–2022 meetmest „Euroopa kultuuripealinn“ toetatud kultuuriüritustel ligikaudu 38,5 miljonit inimest** (publik, kuraatorid, projektidega seotud isikud). Ürituste lai valik ja võimalus osaleda paljudel üritustel tasuta aitas laiendada kultuuritarbijate ringi ja julgustas kultuurivaldkonnas väheaktiivseid inimesi kultuuriüritustel osalema. Näiteks kaasati Euroopa kultuuripealinna üritustele sageli kooliõpilasi, ebasoodsatest oludest pärit inimesi (nt sisserändajad ja töötud) ning linna äärealadel elavaid inimesi.

Meede „Euroopa kultuuripealinn“ andis samuti oma panuse korraldajalinnade kultuuri- ja loomesektorite tugevdamisse. Kuigi osa sellest mõjust tulenes spetsiaalsetest suutlikkuse suurendamise projektidest, oli see suuresti tingitud ametlike ja mitteametlike kultuuriliste ökosüsteemide loomisest. Euroopa kultuuripealinna ürituste korraldamine julgustas kohalikke sidusrühmi tegema koostööd kultuuriprogrammide väljatöötamisel ja elluviimisel. See koostöö ja kultuuriprojektide juhtimise kogemus aitas areneda kohalikel talentidel ja suurendada sektori pikaajalist suutlikkust.

Hindamises rõhutatakse, et meede „Euroopa kultuuripealinn“ täidab edukalt oma strateegilist eesmärki tõsta korraldajalinnade rahvusvahelist mainet tugeva kultuuriprogrammi elluviimise kaudu. Seda näitab eelkõige väliskülastajate arvu suurenemine võõrustavates linnades, ulatuslik rahvusvaheline meediakajastus nii aasta jooksul kui pärast seda ning tõhustatud rahvusvaheline koostöö. Üldiselt näitab asjakohastele andmetele tuginev Euroopa kultuuripealinnade analüüs, et **tiitliaasta võib suurendada korraldajalinna külastajate arvu ligikaudu 30–40 %** (millest 25–35 % moodustavad väliskülastajad).

Tõhusus

Hindamisel leiti, et oma olemuselt **on meede “Euroopa kultuuripealinn“ kulutõhus ning suudab kaasata avaliku ja erasektori rahastust liidu jaoks suhteliselt väikeste kuludega (umbes 3–5 miljonit eurot aastas)**. Euroopa kultuuripealinnade eelarvete analüüs, mis hõlmab ajavahemikku 2013–2022, näitab, et **kultuurivaldkonna tegevuskava elluviimiseks on meede kogu ELis kaasanud ligikaudu 900 miljonit eurot**, võttes arvesse kõiki ELi, riiklikke, piirkondlikke, kohalikke ja erasektori vahendeid.

Melina Mercouri nimeline auhind (1,5 miljonit eurot) moodustab vaid murdosa (2–7 %) Euroopa kultuuripealinna tiitlit kandvate linnade meetmega seotud eelarvest. Oluline osa pärineb avalikest allikatest, kusjuures riiklik, kohalik ja piirkondlik rahastus moodustavad kokku 71 % eelarvest. Siiski tuleb märkida, et sageli esineb lahknevusi kavandatud ja tegeliku

eelarve vahel. Enamik linnu seisab erinevate tegurite tõttu (nt riikliku valitsuse väiksem rahaline panus ja ettenägematud asjaolud) silmitsi eelarvepuudujäägiga. Ainult mõned linnad viisid oma programmid ellu vastavalt esialgsetele eelarveprognoosidele.

Hindamisel toodi välja ka probleemid, mis mõjutavad meetme tõhusust, ning kogemused, mida kandidaadid või tiitlikandjad võiksid Euroopa kultuuripealinnade kogemustest õppida. Näiteks seab eel- ja lõppvaliku vaheline aeg kandidaatlinnad ajasurve alla, kuna mõnikord ei ole linnadel võimalik oma taotlust kahe valikuvooru vahel täiuslikuks lihvida. Hilisemas etapis võib neil olla keeruline taotluse koostamise käigus kavandatut ellu viia ja omandatud pädevusi rakendada. Lisaks võib kogemuste vahetamine ja suhtlus varasemate, praeguste ja tulevaste Euroopa kultuuripealinnade vahel olla ebapiisav.

Valiku- ja järelevalvemenetluse tõhusus
Praegu kehtivate õiguslike aluste kohaselt hõlmab valikuprotsess järgmisi samme.

- Taotluste esitamise kutse: vähemalt kuus aastat enne tiitliaastat.
- Taotluste esitamise tähtaeg: vähemalt kümme kuud pärast taotluste esitamise kutse avaldamist.
- Eelvalikukohtumine ja aruanne: viis aastat enne tiitliaastat.
- Läbivaadatud taotluse esitamise tähtaeg ja valikukohtumine ning aruanne: umbes üheksa kuud pärast eelvalikukohtumist.
- Linna nimetamine: neli aastat enne tiitliaastat.

Pärast valikut toimub kolm järelevalvekohtumist – kolm aastat, 18 kuud ja kaks kuud enne tiitliaastat. Kuigi küsitletud sidusrühmad leiavad, et praegused valiku- ja järelevalveprotsessid toimivad üldjoontes hästi, osutasid nad ka parendamist vajavatele valdkondadele.

- **Taotlemise ajakava**: kuigi valitsuse tasandil peetakse valikuprotsessi ajakava üldjoontes piisavaks, on linnade hinnangul praegu kehtivate tähtaegade täitmine keeruline. Eriti eel- ja lõppvaliku vahele jääva üheksakuulise ajavahemiku puhul. See lühike ajavahemik lisab linnadele, eelkõige väiksematele või vähem kogenud linnadele, survet rahvusvaheliste suhete loomisel ja kohalike sidusrühmade kohustuste kindlustamisel.
- **Järelevalvekohtumised**: mõned sidusrühmad pooldasid üleminekut järelevalvelt rohkem nõustavale rollile, kus eksperdikomisjoni liikmed teeksid linnadega tihedat koostööd, pakkudes reaalajas lahendusi ja mentorlust. See aitaks leevendada probleeme, mis tulenevad Euroopa kultuuripealinnade jaoks vajalike oskuste puudumisest ja vähesest võimekusest suutlikkust suurendada.

Üldjoontes võib nelja aasta pikkune periood pärast valikut olla linnadele piisav ürituse elluviimiseks, kuid see ajavahemik võib osutuda probleemiks, kui linn ei ole veel saavutanud vajalikku kultuurilist küpsust. Kuigi see ei tähenda tingimata, et väiksema ettevalmistatusega linnu ei peaks tiitlisaajatena kaaluma, kuid nende kavandatud kultuuriprogrammi tuleks hinnata realistlikult, lähtudes linna tegelikust kultuurilisest suutlikkusest, ning valiku korral tuleks tagada piisavad juhised, järelevalve ja suutlikkuse suurendamise võimalused.

Sidusrühmad märkisid ka, et asjatu ajakulu võib tekkida arusaamatuste tõttu kahe Euroopa kultuuripealinna põhielemendi osas: Euroopa mõõde ja pikaajaline mõju. Kuigi hindamises osalenud märkisid, et mõistsid lõpuks mõlemat terminit, leidsid mõned neist, et selgemad juhised Euroopa mõõtme praktilise rakendamise kohta säästaksid aega taotluse koostamise või kavandamisetapis.

Eksperdikomisjoni liikmete sisseelamisprotsessi ja ülesannete üleandmist on samuti vaja parandada, sest uutel liikmetel puuduvad sageli sujuvaks üleminekuks vajalikud vahendid ning sellega kaasneb teadmiste kaotus ja ebaühtlane kaasatus. Nende probleemide ületamiseks tuleks meetmele kasuks, kui koostada sisseelamisprotsessi jaoks struktureeritud juhised ning tõsta esile eksperdikomisjoni liikmete nõustavat rolli. Üldisemalt leiti, et tsentraliseeritum kommunikatsioonistrateegia ELi tasandil suurendaks nii meetme kui ka tiitlit kandvate linnade nähtavust, pakkudes neile olulist toetust.

Sidusus

Meedet „Euroopa kultuuripealinn“ iseloomustab tugev sisemine ja väline sidusus. Korraldajalinnade valiku- ja juhtimisprotsessid on kooskõlas Euroopa kultuuripealinna eesmärkidega ning taotluse koostamise protsess nõuab, et linnad lõimiksid oma Euroopa kultuuripealinna projekti laiemasse kultuuristrateegiasse, kaasates erinevaid sidusrühmi ja valitsemistasandeid. Eriti oluline on riiklike sidusrühmade kaasamine, nii on Euroopa kultuuripealinna tiitli taotlemine sageli riikliku tähtsusega küsimus. Siiski võivad tekkida probleemid kohalike prioriteetide ja Euroopa eesmärkide tasakaalustamisel, eelkõige Euroopa mõõtme osas.

Meede „Euroopa kultuuripealinn“ on kooskõlas ELi muude programmidega, eelkõige kultuuri- ja loomesektori juhtprogrammiga „Loov Euroopa“. Mõlemal on ühised põhieesmärgid, nagu kultuurilise mitmekesisuse edendamine ja piiriülese koostöö soodustamine. Samuti toetavad mõlemad ELi kultuuri- ja loomesektori konkurentsivõimet, suurendavad kultuurielus osalemist ja edendavad Euroopa identiteeti. Meede „Euroopa kultuuripealinn“ järgib ELi prioriteete rohepöörde ja sotsiaalse kaasatuse valdkondades. Siiski on võimalik parandada kooskõla keskkonnaprioriteetide ja ELi välispoliitikaga. Tiitlit kandev linn, selle lähipiirkond ja liikmesriik saavad kasutada ELi rahastust, sealhulgas kultuuri valdkonna ühtekuuluvuspoliitika vahenditest, kuid meetme „Euroopa kultuuripealinn“ ELi poolse ja muudest vahenditest pärit rahastuse ennetav koordineerimine on endiselt tagasihoidlik. Seoses riiklike meetmetega osutas hindamine nii sünergiale kui ka teatavale piiratud kattuvusele.

ELi lisaväärtus

Meede „Euroopa kultuuripealinn“ pakub **selget ja märkimisväärset ELi lisaväärtust, soodustades rahvusvahelist koostööd korraldajalinnade kultuurivaldkonnas tegutsejate ja nende teistest riikidest pärit kolleegide vahel, tõstes Euroopa linnade nähtavust ning edendades ühist Euroopa kultuurilist identiteeti**. Euroopa kultuuripealinna toetuse kaudu on linnad – eelkõige väiksemad ja rahvusvaheliselt vähem tuntud linnad – edukalt ligi pääsenud üleilmsetele kultuurivõrgustikele, korraldanud ambitsioonikaid ja mitmekesiseid kultuuriprogramme, meelitanud ligi publikut ja pälvinud meedia tähelepanu, mis muidu oleks jäänud kättesaamatuks.

Meede ei ole mitte ainult suurendanud rahvusvahelist turismi ja piiriüleseid partnerlusi, vaid on aidanud kaasa ka linnade taaselustamisele, kodanikuosalusele ning kohalike kultuurisektorite tugevdamisele. Mitme linna puhul on selgelt näha, kuidas Euroopa kultuuripealinna tiitel võib kujuneda pikaajalise arengu, kultuuridiplomaatia ning ELi väärtuste, nagu sallivus ja rahu, edendamise tõukejõuks. Tiitliaasta võimaldab teha koostööd nii ELi kui ka ELi mittekuuluvate riikide kunstnike ja institutsioonidega, seega toetab meede ELi kultuuridiplomaatia eesmärke ning tugevdab Euroopa kultuurilist sidusust tervikuna.

Siiski tuuakse hindamises esile mitu struktuurset piirangut, mis takistavad meetme „Euroopa kultuuripealinn“ täieliku potentsiaali saavutamist. Eelkõige pärsivad tiitliaasta jooksul loodud

võrgustike kestlikkust ja ulatust nii teadmiste jagamise ametliku mehhanismi puudumine kui ka tsentraliseeritud andmebaasi puudumine kultuurivaldkonna osaliste kohta. Kuigi meede edendab edukalt Euroopa väärtusi, võivad ebajärjekindel poliitiline toetus ja piiratud tegevus pärast tiitliaastat vähendada tiitliaasta mõju. Seetõttu leiti hindamisel, et meede „Euroopa kultuuripealinn“ tõhususe ja püsiva mõju suurendamiseks on hädavajalik pakkuda ELi tasandil struktuursemat toetust (kommunikatsiooni, andmevahetuse ja pikaajalise mõju kavandamise valdkonnas).

Asjakohasus

Meede areneb edasi koos Euroopa sotsiaal-majanduslike muutuste ja kultuurimaastiku arenguga. Olles üks ELi pikaajalisemaid kultuurimeetmeid, vastab meede jätkuvalt linnade pikaajalistele arengueesmärkidele, eeskätt kultuuri integreerimisel linnaplaneerimisse ja poliitikakujundamisse. Nõue, et kandideerivad linnad töötaksid välja terviklikud kultuuristrateegiad, on muutnud seda, kuidas omavalitsused kultuuri käsitlevad ja rakendavad, ning see on sageli viinud linnaülese kultuuripoliitika loomise või täiustamiseni. Need protsessid ei piirdu üksnes tiitlit kandvate linnadega – ka linnad, mis tiitlit ei saa, saavad kasu tugevdatud kultuuristrateegiatest ja täiustatud kavandamisraamistikest. Mitmed näited kinnitavad, et taotluse koostamise protsess võib edendada strateegiate väljatöötamist ka piirkondlikul tasandil, mitte ainult linna tasandil.

Meetme „Euroopa kultuuripealinn“ sidumine linna poliitikaraamistikuga toetab ja täiendab sageli olemasolevaid meetmeid, pakkudes samas täiendavat legitiimsust ning värsket pilku kultuurilisele arengule. Lisaks tugevdab taotluse koostamise protsess nii poliitilise juhtkonna kui ka kultuurisektori kindlustunnet, viies sageli konkreetsete investeeringuteni kultuuripõhisesse linnade taaselustamisesse. Need tulemused on eriti olulised olukorras, kus omavalitsuste kultuurieelarved kahanevad. Kultuuripealinnad toimivad juhtalgatusena, mis tagab kohaliku poliitilise toetuse ning pakub samas veenvaid tõendeid kultuuriinvesteeringute sotsiaal-majandusliku väärtuse kohta. Järelhindamised kinnitavad järjepidevalt võimendavat mõju, mille kaudu esialgsed investeeringud toovad proportsionaalselt kaasa laiemad majanduslikud ja kultuurilised hüved, mida linnad kasutavad kultuurialgatuste jätkuva ja suureneva toetuse õigustamiseks.

Meetme „Euroopa kultuuripealinn“ asjakohasuse hindamisel on keskseks küsimuseks jätkuvalt meetme pikaajaline mõju. Kuigi mõned linnad on loonud organisatsioonid, mis tegelevad pikaajalise mõjuga, puuduvad paljudel teistel piisavad pikaajalise kavandamise mehhanismid. Kuna paljud tiitliaastaga kaasnevad hüved ilmnevad alles aastate jooksul pärast selle lõppu, viib Euroopa kultuuripealinna rakendusasutuste kiire tegevuse lõpetamine sageli kasutamata jäänud võimalusteni tagada mõju jätkusuutlikkus ja saavutatud tulemuste kapitaliseerimine. Vähene pikaajalise mõju kavandamine, andmete kasutamise piirangud ja pikaajaliste hindamisraamistike puudumine ei võimalda meetme kogumõju täies mahus mõõta ja esile tuua. Kokkuvõttes on meede „Euroopa kultuuripealinn“ aidanud tõsta kultuuripoliitika hindamise tähtsust kogu Euroopas. Sihtrühmad rõhutasid kultuuri mõju hindamise kasvavat tähtsust, mida kajastab asjaolu, et mitmed Euroopa linnade võrgustikud tegutsevad selles suunas. See osutab, et meetmel on keskne roll kultuuripoliitika hindamise edendamisel kohalikul tasandil.

Meetme asjakohasuse teine oluline mõõde on selle potentsiaal toetada regionaalarengut linnade ja nende ümbritsevate alade koostöö kaudu. On näiteid sellest, kuidas meede võimaldab tõhusalt hajutada kultuurihüvede pakkumist ja parandada ligipääsu kultuurile mitmes omavalitsuses. Struktuursed probleemid ilmnevad eelkõige maapiirkondades ja väiksemates omavalitsustes, kus napib institutsionaalset võimekust nõuete täitmiseks ja tõhusaks osalemiseks.

Samal ajal on meedet kohandatud, et tagada selle jätkuv kooskõla ELi poliitiliste prioriteetidega – muu hulgas on laiendatud osalemisõigust ELi mittekuuluvatele riikidele, tugevdades pikaajalise mõju käsitlemist ning edendades Euroopa mõõdet. Kuid käimasolevad arutelud Euroopa mõõtme rolli ja nähtavuse ning keskkonna- ja digiprioriteetide alaesindatuse osas ametlikes valikukriteeriumides toovad esile vajaduse meetme edasiseks täpsustamiseks, et tagada selle asjakohasus muutuvas poliitikakeskkonnas.

4. Järeldused ja saadud kogemused

Hindamine kinnitab, et meede „Euroopa kultuuripealinn“ on ELi edukas juhtalgatus, mis on kõrge kulutõhususega ja avaldab ELi eelarvele väga piiratud mõju. Lisaks võib see meede mõjutada kandideerivate ja valitud linnade ümber kujundamist, kuna tiitli taotlemise eelduseks on pikaajaline kavandamine ja kultuuri lõimimine linna kohaliku poliitikaga. Meede on kooskõlas ELi muude algatustega (eriti programmiga „Loov Euroopa“) ning võimaldab edastada ELi väärtusi ning tutvustada Euroopa kultuurivaldkonna professionaale, kunstnikke ja nende loomingut nii ELis kui ka väljaspool seda.

Euroopa kultuuripealinnade esimene vahehindamine, mis hõlmas 2020.–2033. aastat, tõi esile nii edusamme kui ka probleeme, mis pakuvad olulisi õppetunde, mida saab edaspidises tegevuses arvesse võtta. Tulemusi võetakse arvesse meetme „Euroopa kultuuripealinn“ järgmises etapis pärast 2033. aastat, tagades meetme jätkuva edu ja asjakohasuse.

Valikuprotsessis tuleks Euroopa mõõtmele pöörata suuremat tähelepanu. Euroopa mõõde on meetme „Euroopa kultuuripealinn“ ja valikukriteeriumide põhielement. Tagasiside põhjal näib aga, et erinevad sidusrühmad ei mõista seda sageli täielikult. Euroopa Komisjon võiks uurida võimalusi, kuidas parandada arusaamist sellest mõõtmest.

Pikaajalised teadmised: kuna puudub Euroopa kultuuripealinnade ametlik võrgustik, on ka oht, et vastvalitud ja varasemate tiitlit kandnud linnade vahel ei toimu teadmiste piisavat edasiandmist. Euroopa Komisjon võiks uurida, kuidas soodustada teadmiste jagamist Euroopa kultuuripealinnade kogukonnas, et meede saavutaks oma täieliku potentsiaali, eelkõige seoses meetme Euroopa mõõtmega.

Teavitustegevus: Euroopa Komisjon teavitab Euroopa kultuuripealinnade ametlikust nimetamisest aktiivselt mitme kanali kaudu, sealhulgas pressiteadete, veebilehtede ja sotsiaalmeedia vahendusel. Paraku puudub praegu Euroopa Komisjoni ja teiste ELi-üleste institutsioonide ühine ELi tasandi teavitustegevus Euroopa kultuuripealinnade tutvustamiseks. See vähendab meetme nähtavust ja mõju ning avalikkuse teadlikkust sellest. Meetmele „Euroopa kultuuripealinn“ tuleks kasuks kogu ELi hõlmav teavitustegevus, mis toetaks ja täiendaks tiitlit kandvate linnade tööd, tehes seda liikmesriikidega kooskõlastatult ja koos nende panusega. Meedet võiks toetada Euroopa kultuuripealinna saadikute määramine poliitilisel tasandil.

Andmed: Euroopa Komisjoni poolt Euroopa kultuuripealinna konkursside korraldamise eest vastutavatele organisatsioonidele esitatud näitajad tuleks üle vaadata, lähtudes hindamisprotsessis tuvastatud tulemustest ja andmelünkadest.

Eksperdikomisjon: oluline on tagada, et eksperdikomisjonil oleksid oskused ja ressursid oma ülesannete tõhusaks täitmiseks. Euroopa Komisjon võiks tihendada koostööd teiste institutsioonidega, et tagada eksperdikomisjoni mitmekülgsus nii esindatuse kui ka asjatundlikkuse osas. Lisaks aitaks uute liikmete jaoks loodud struktureeritud

sisseelamisprotsess tagada nende piisava ettevalmistuse ja toetada sujuvat üleminekut ning ülesannete üleandmist lahkuvatelt liikmetelt.

Pikaajaline kavandamine: hindamine on näidanud, et mõnes linnas ei avaldu meetme pikaajaline mõju täiel määral. Euroopa Komisjon võiks kaaluda kriteeriumi „pikaajalisele strateegiale kaasaaitamine“ tugevdamist ning hindamiskriteeriumide ja -näitajate täiustamist, et soodustada pikemaajalist mõju erinevates kandidaatlinnades.

Kokkuvõtteks võib öelda, et hindamine andis olulist teavet programmi edusammudest ja potentsiaalist. Ka 40 aasta järel on meede jätkuvalt aktuaalne ning pakub linnadele ja piirkondadele võimalust arendada end kultuuri kaudu. Samas on oluline meedet ajakohastada, et tagada selle jätkuv asjakohasus ka tulevikus, võttes eelkõige arvesse viimastel aastatel ilmnenud uusi suundumusi, näiteks väiksemate linnade üha sagedasemat valimist tiitlikandjateks.